

08. september 2023

UKA2023/78

Inatsisartut Suleriaasianni § 36 malillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik imaattumik siunnersuuteqarpunga:

Ajoqusernermik kingunerlutsitsineq pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiatut siunnersuut

(Inatsisartunut ilaasortaq Najaaraq Møller, Siumut)

Tarnip nakorsai immikkullu pikkorissarnikut sineriatsinni angalasartut amerlaqaat, illoqarfinnut nunaqarfinnullu suliarlorlutik, innuttaasut pisariaqartitsingaartut katsorsariartortarlugit.

Maani inersuarmi, Inatsisartut Ataatsimiittarfitsinni, iluarivara isummakkut ammaneruleriartorneq pimmat, tassami kisitsisit takutippaat imminut toquttarneq aatsaat 1960-ikkunni pisalersimasoq kisitsisillu taassumap kingorna qaffarujussuarnikut takussutissiilluarput.

Ajoqusernermik kingunerlutsitsineq imatut ilaatigut oqaasertalerneqarpoq:

Tarnikkut ajoquserneqarsimanerata kingunerisaanik kingunerlutsitsineq pisarpoq amiilaarnartumik, tupannartorujussuarnik aalassannartumilluunniit pisoqarsimatillugu, tarnikkut ikilernerqarnermik kingunerqartumik, taassumalu kingorna naliginnaasumik sivikinnerusumik sivisunermilluunniit inuuneqartoqarsinnaanani. Inuit ataasiakkaat tamarmik assigiinneqisumik kingunerlutsitsisarput.

Nunasiaataajunnaartutut naligiissumillu ingerlaaseqartoqalersoq 1953-imi Folketingimit naqissuserneqarpoq. Nalunngisatsitut taassumap kingorna danskit sakkortuumik nunatsinnut iliuuseqarput, taakkulu aamma maani oqaluserereerpagut, soorlu meeqqat Danmarkimut aallartitat, utoqqatserfigineqarput taakku, spiralilersuisimaneq, suliffissualiornerit kalaallit katataasut amerlaqisut, inuusaasermi uagutsinnut ilisarnanngimmat. Tamakku tamarmik inuiannut kalaaliusunut ikilersuisorujussuusimasut kisitsisaatitta ulloq manna tikillugu takussutissarsivaat. Qujanartumillu inuusuit 1970-ikkunni equngasoqartoq malugigamikku iliuuseqarnerinnik 1979-imi Namminersornerulerneq eqquppaat, 2009-milu Namminersorluni oqartussaanik eqqunneqarluni.

Imminut toquttarnermut kisitsisit ajoraluartumik milliartunngillat. Inuusaasikkut sulii amerlasuut aaqqissuusaanermut inorsartippagut, atuartitaanermi, qallunarnittumik inuusaaseqanngippata

naleqannginnerusutut isigisarnerinni, danskisut pikkorinngippata silatunnginnerusutut aaqqissuussaanerup iluani appasitsinnerusarneratigut, ila kiinaannguusaarnaqaaq kalaaleqatitsinnut pissuserisarput, Nunannguatsinni.

Taamaattumik una tarnikkut ajoqusertoqarsimanerata kingunerisaanik kingunerlutsitsinerujussuaq tamavitta arlaatigut annerusumik minnerusumilluunniit pigisarput qanoruna inuiaqatigiittut pitsaasumik iliuuseqarfigisinnaagipput?

Ph.d-mik ilinniartoqarpugut imminut toquttarnermik tunngasumik suliniuteqartumik. Qanoq taanna atorluassavarput?

Meeqqat amerlaqisut ajoqusertoqarsimaneranik kingunerlutsitsisut arlaqarput, taakku qanoq atuarfeqarfinni, kommuneni inuiaqatigiinnilu pitsaasumik kivissinnaavagut?

Isumaqarpunga maani llimmarfimmi perorsaanerup iluani ilinniartitsisarneq qaffasinnerusumik eqqarsarluta ukkatarisariaqaleripput. Pisariaqarteqaavut nunaqqatigut immikkut pikkoriffillit, pitsaasumik ilinniagaqarnikut, soorlu sianissutsikkut imminut eqqarsartaaserisamik paasinninnermut peqqissaasutut (kognitiv terapimut) immikkut ilinniagaqarsinnaaneq, timip iluani sunniutilimmik aallartitsisartutut (somatisk terapimut) peqqissaasutut ilinniakkat, assigiinngitsorpassuusinnaapput ilisimatussutsikkut ilinniarluarsimasut tamakku ilisimasaqarfigineruaat, ukulu taakkartukkat qulaani eqqaaneqartut assersuutaannaallutik.

Kisitsisit misissuisarnerpassuillu takutippaat:

- Ilaqutariuussuseq inuiaqatigiit ukiorparujussuarni piginikuusaat aseroriarlugu allamik taarserneqapajuinnarnerata kingunerisaanik ilaqutariit ikiligaasimanerata kingorna kingunerlutsitsisoqarmat
- Allarlunnarmik inuusaaseqalersitsineq, allamiut, uani danskisut, eqqunneqarmat inorsartorpassuit imminullu ilisarinnajunnaanerup paatsiveerunnerullu kingunerisaanik kingunerlutsitsineq, amerlasuut imminnut toquttalernerinnik kinguneqartoq
- Oqaatsit kinaassutsimeeqisut, taamaattumillu inummut kinaassutsimut tunngaviliisut, naammiginanngitsutut isigineqarnerinni inuttut kingunerlutsitsinerujussuaq, danskisuinnaq oqaaseqalertitarisimasatsinnut aammalu kalaallisuinnaq oqaaseqartunut
- Aangajaarniutinik imminut nakorsaasersulersimasut, ajoqusernermik kingunerluutit oqimaatsut nalaassimasat iliuuseqarfigineqartanngimmata, taakkulu kinguaariinnut ingerlateqqinneqartarlutik
- Akissarsiatigut assigiinngisitsisarneq, danskit qaffasinnerusumik inissinneqartarnerisa kingunerisaanik kalaallit tarnimikkut kingunerluutigiligaat suli atuuttoq, naleqannginnerusutut inuttut inissinneqarsimaneq inuup kialluunniit nanertuutigisarmagu
- Inuiaqatigiinnguit iluanni peqqinnanneqisumik inuit ataasiakkaat nunaqqatiminnut naqisimannittalersimanerat, ajorluinnartunik pinnillutik oqaatigineqarsinnaajunnaaqallutik, soorlu meeqqanik kanngutsaatsuliortoqarsimatillugu

- Maanna utoqqasaanngortut arnarpasuit spiralilersorneqarsimasut inuiaqatigiinnut sunniutaat suuppammita? Amerlasuut aanngajaarniutinut, qasusooqqasarnernik, kamassaqarnermik ilami qanorluunniit ajortumik kingunerlutsitserrattut tusaasinnaavagut
- Angajoqqaat meeqqaminnik arsaarneqarsimasut, meeraat danskinngorsarlugit aallarussat, ilaqutariittut inuunerannik ajoquseerujussuortoq nalunngilarput, taakkulu kinguaavinut aamma kingunerluut ingerlaqqissimassalluni
- Qullissarmiut Avanersuarimiullu nunaannit anisitat aamma kingunerluuteqaqisut atuarlugillu tusarnaarpavut

Inatsisartoqatikka aperilassi, inuiaqatigiinni qanoruna sunillu aaqqiissutissanik ujartuisariaqartugut aaqqiissuteqarniarluta? Periuseq suna qanorlu ittoq pilersittariaqartoruna? Aallarlutik katsorsaajartortartut naammappat? Inuiaqatigiinnut qanoq akeqarpa? Illumut uagut inuiaqatigiittut pisuussutiginnisarput akilersortussaagippununa? Akisussaaffik kimiippa? Isigiut siutigullu matuinnarlugit nammineq matuniarsarissavarput? Inunnik isumaginnittut assassaaleqereersut, tarnip nakorsai ikippallaartut, eqqarsarluaqatigiittoqarnissaq tullinguuppoq.

Qanoruna inuiaqatigiit eqeersimaartut, ilatsiinnartuunngitsut napasinnaasullu pilersinniarivut? Tarneq ilaanngippammi nikeriarsinnaaneq piviusorsiunngimmat.